

Odgovor na Oblakovo oceno o I. zvezku „Zgodovine slovenskega slovstva“.

Spisuje dr. K. Glaser.

Drage volje priznavam blagohotni način, kako je g. dr. Oblak ocenil to delo, oziraje se na razmere, v katerih živi slovenski pisatelj v trgovinskem ozračju, kjer ni niti knjižnic, niti mož, s katerimi bi se mogel pisatelj razgovarjati o svojem predmetu.

Vender se mi zdi potrebno podati nekaj pojasnil. Rekel je g. Oblak (Ljublj. Zv. 237): »Bijografski podatki se seveda ne morejo in ne smejo iz književne zgodovine odstraniti, toda res je pa tudi, da so jako različne vrednosti, in slovstveni zgodovinar naj skrbi za to, da se važnejši, ki razjasnjujejo ves razvitek pisateljev, ne izgube v šari malenkostnih dat. . . . Takim pisateljem, kakor so n. pr. Tauffrer, Hasl in mnogo drugih neznatnih pisateljev iz XVIII. stol., ni bilo treba odmeriti posebnih odstavkov. Pogrešamo krepke samostalnosti pri izboru in uporabi velikega gradiva.«

Gospodje ocenjevatelji v odboru »Matice Slovenske« mi gotovo pritrde, da sem bil pisatelje po važnosti ločil v tri vrste; besedilo o najvažnejših bi se bilo tiskalo z navadnim tiskom, manj važni z malim tiskom (petit), še manj važni so bili omenjeni pod črto. To je bilo tudi označeno po črtah ob strani. Da se daljši doslovni vzgledi iz predgovorov in doslovni odlomki pesmic tiskajo z manjšim tiskom radi preglednosti, sem mislil, da se razume samo po sebi; torej tega nisem označil posebej. Tiskali pa so se, n. pr. na str. 95., 97., 99.—100. in 112. z enakimi črkami, kakor drugo besedilo. Ker pa ni kazalo predrugačiti stavka cele pole, so se potem radi dosledne tehnike, veliko tiskali tudi tisti oddelki, katerim je bila odmenjena mala oblika, in radi daljnje doslednosti so se nad črto pomaknili nekateri pisatelji, ki so bili prej postavljeni v »kot«.

Oddaljenost mojega bivališča od kraja, kjer se je tiskala knjiga, je povzročila nedostatno sporazumljenje, katerega ni kriva ni tiskarnica, ni jaz. Posebno pri znanstveni kujigi, kjer je treba raznega tiska radi razne važnosti vsebine, je velike važnosti to, da bi pisatelj živel v kraju, kjer je tiskarnica.

Dalje so mi med tiskom dohajali tiskani in netiskani viri; med tiskom sem se slučajno doznal važnih novejših Elzejevih razprav o slovenskih katekizmi in slovenskih postilah.

Tudi tako vtikanje novega gradiva med tiskom je preprečilo prvotni načrt; rad javno priznavam potrpežljivost tiskarnice. Ta prvi zvezek je ko-

likor toliko enak Kopitarjevi slovnici iz 1808. l., kar se tiče dokončavanja in natiskavanja.

Izpodtika se g. dr. Oblak nad stavkom: »Narodna poezija slovenska, v pravem pomenu besede »odkrita« omikanemu svetu šele v tem stoletju, je dala poleg iznajdeb naprej hitečemu evropskemu duhu novi pravec« ter pravi: »Nasprotno!« Tu je med nama samo nesporazumljenje.

To priznavam tudi jaz, da so Nemci in pred njimi poprej Angleži naglaševali važnost narodnega pesništva, in da so pot nadelavali in gladili, da so se na to stroko začeli ozirati tudi drugod in izkopavali ta zaklad, ki je ležal v nepokvarjenem prostem narodu. Kar se pa tiče vsebine in notranje vrednosti, etične veljave, moralnega in nepokvarjenega duha, v tem smislu slovanskim narodnim pesmim v Evropi ni para. To priznava sam J. Grimm. V velikem dunajskem dnevniku je neki podlistkar lani maloruske narodne pesmi povzdignil še nad srbske. Iz te slovanske poezije veje proti zahodu svež duh, ki oživlja omikano evropsko društvo. Naravno pa je, da se ta novi duh javlja bolj v glasovih, kakor v besedah pesmij.

Pa saj je že besedilo ali vsebina sama tudi v novejši dobi napotila Moritza Carriera do izjave: »Der Grundton der slavischen Lieder ist melancholisch, jungfräulich zart, ein sinnender Ernst, eine sentimentale Wehmuth; doch fehlt es auch nicht an frischen kecken Erfindungen naiver Sinnlichkeit, und die Jugendkraft ergießt sich in jovialer Frische; indess bleiben Unverschämtheit und Gemeinheit ferne, sammt jener Mischung tugendhafter und lasterhafter Gefühle, die immer das Zeichen der gleichmässig entarteten Sitte und Kunst ist.«

V tem obziru se nemška narodna pesem z našimi ne more meriti; mogla se je morda meriti v prejšnjih stoletjih, ko je narod živel v bolj primitivnih razmerah.

Ko je Slavjansky na Dunaju nastopil prvokrat s svojim zborom, je Hanslick, priznani prvi muzikalni kritik sedanje dobe, izrekel sodbo, da so ti glasovi oživljajoč vrelec v navadni koncertni enoličnosti. Češki skladatelji si osvajajo, porabivši narodne motive, omikani svet. Češki glasbeniki Smetana, Dvořak, Fibich so se učili pri Nemcih, a so z narodno godbo muzikalnemu svetu odkrili slovanske zaklade. Popolna novost v muzikalnem svetu pa je Fibichova muzika v melodrami k Vrhlickega trilogiji: »Hippodamija«. V tem smislu razumem ta novi pravec, ki ga podajajo Slovani omikanemu svetu na podlagi svoje narave. Da vplivata ugodno tudi javno življenje in politični razvitek na razvitek slovstva, tega sicer nisem povedal v tistem navedenem stavku, napisal sem pa vsaki dobi kratek pregled politične zgodovine; to se bo pokazalo osobito v Vodnikovi dobi in najbolj pa v ustavni dobi od 1860. l. dalje. Ustavna doba je razvezala

latentne narodne moči v Čehih in Slovencih, ko so si smeli snovati društva in gojiti narodnost.

Da imamo uprav mi Slovenci v slavistiki toliko odličnih zastopnikov, n. pr. Kopitarja, Miklošiča i. t. d., je po mojem mnenju posledica tega, ker so Slovenci pri svoji nadarjenosti in marljivosti v tako ozki dotiki z znanstvenim delovanjem naroda »mislece v«, dočim so bolj oddaljeni Poljaki, Rusi, Srbi in Bolgari.

Daljnji zvezki brez dvoma dokažejo, da sem, ali da skušam biti po polnoma objektivni v tem obziru; skušam se obvarovati tistega šovinizma, ki prezira sosede.

(Konec prihodnjšč.)

L I S T E K.

Izbrane pesmi Funtkove. Gabrščekova »Slovanska knjižnica« v Gorici je izdala ravnokar ličen, 160 str. obsezajoč zvezek izbranih pesmij čitateljem »Zvonovim« dobro znanega pisatelja A. Funtka. Ne nameravamo pisati temeljite ocene o tej najnovejši pesniški zbirki slovenski, saj so pesmi, zbrane v njej, izvzemši 13 številke bile natisnjene že po raznih listih naših, večinoma ravno v »Zvonu«, a čitatelji naši so si naredili o Funtkovi muzi vobče že gotovo svojo sodbo. Funtek je lirik, in lirskega značaja so vse pesmi v knjižici, pred nami ležeči. S Funtkove lire nam sicer ne odmevajo akordi raznih »prokletih vprašanj«, ki pretresajo današnji svet, strun lire njegove ne razburja vroča srčna strast — muza našega pesnika je pretežno mirnega in mehkega, dasi refleksivnega značaja, podobna nekoliko žanru Cimpermanovemu. Motive jemlje Funtek iz ožjega življenja srca človeškega, in marsikatera taka lirska slika njegova je res nežna in ljubka. (Prim.: »Poročenca«, »Bolnik«, »Bolnici«, »Zaprto srce«, »Igrača« i. dr.). Na širje polje stopa pesnik v nekaterih drugih (»Duh življenja«), zlasti v rodoljubnih snoveh (»Mejnik«, »Pravica«). Srečo ima Funtek v nekaterih pesmih prigodnicah, »Kantata ob odkritji Vodnikovega spomenika« je biser te vrste. Takisto je umetniško lep prolog ob otvoritvi novega gledališča v Ljubljani. Prizora iz realnega življenja »Pred nastopom« bi se menda sam Stritar ne sramoval, Tudi »Pesem o pesmi« dela našemu avtorju čast. V nekaterih drugih pesmih pa je smisel bodi si v celoti, bodi si v posameznih kiticah in verzih precej nejasen. — Jezik ima Funtek popolnoma v svoji oblasti, dasi nam se skoro vidi, da se ga je učil pač bolj iz knjig, nego-li med narodom. Poleg bratov Cimpermanov je menda Funtek doslej jedini pesnik slovenski, ki ni vzrasel iz prostega naroda. Še pred petdesetimi leti to nikakor ne bi bilo možno. Imenovani trije pesniki so prvi, katerih poezija ne kaže nobenega posebnega dijalektnega kolorita in so prvi naši — knjižni pesniki; kajti celo Stritarjeva muza zaudarja poleg vse svoje univerzalnosti in splošnosti še vedno dovolj čutno po duhu onega slovenskega kraja, v katerem se je rodil. — Pesniška tehnika Funtkova priča, da se je veliko učil; verzifikacija mu ne dela težav. Vsaki poznavatelj naše poezije pa ve, da je bil Funtku v poetični dikciji že iz začetka vzor in mojster — Gregorčič, katerega marsikdaj, morebiti že nezavedoma, nekoliko preveč posnema. Temu učitelju svojemu je zložil ob petdesetletnici njegovi v nalašč,

Odgovor na Oblakovo oceno o I. zvezku „Zgodovine slovenskega slovstva“.

Spisuje dr. K. Glaser.

(Konec.)

Ker imamo Slovenci ubogo malo blaga do Trubarjeve dobe v primeri s Čehi in Hrvati ali celo do Vodnikovih časov, v katerih se je prav za prav šele začelo pristno slovstvo, zaradi tega sem uvrstil tudi prisege, dolžna pisma in volila. To sem storil tudi zategadelj, da čitatelji dobe vsaj površne pojme o raznih narečjih; iz najstarejšega datovanega slovenskega rokopisa ničesar ne podati v vzgled, to bi se mi zdelo preziranje tega važnega spomenika. Jaz sem celo tega mnenja, da bi se v »Zgodovini slovenskega slovstva« morali ponatisniti vsi »brižinski spomeniki«, ker nobeno drugo še zdaj živeče slovansko pleme nima tako starih ostankov, kakor mi Slovenci. In odkritosrčno povem, da sem pisal knjigo z vednim ozirom na to, da nas večja in ponosna slovanska plemena začenjajo bolj uvaževati. To misel bom še poudarjal pri drugi priliki.

Gospod dr. Oblak priznava, da ne pritrjujem tistim mislim, ki slikajo stare Slované preveč romantično miroljubne, toda očita mi, da se pa nisem popolnoma otresel sentimentalnih nazorov Herderjevih. To sem storil vedoma. Gotovo je res, da poročajo stari pisatelji o marsikaterih krutostih bojujočih se Slovanov. Napadali so dežele bizantinske; da bi pa bili tako agresivni, kakor Germani, ki so od severne Evrope prodirali v južno Italijo in porušili rimsko cesarstvo, o tako velikih podjetjih ni slišati, kakor je znano; morda jih je zavirala obširnost dežel, ki so jih posedli, ali pa nedostatek enotne organizacije. Narava narodova se ne izpremeni niti v stoletjih. Saj nas Slované sam osemdesetletni samotar v Friedrichsruche primerja ženskemu, svoje rojake pa moškemu spolu; saj Hellwald v knjigi »Die Welt der Slaven« Slovanom pripisuje kot glavno lastnost »Die Duldmuth«; nekaj te lastnosti pripisujem tudi našim očakom; zato sodim, da so stari Slováni glede miroljubnosti in mehkega značaja vsaj nekoliko nadkriljevali sodobne narode; gotovo pa niso živeli tako romantično mirno, kakor je mislil Herder.

Kar se tiče slovstva o Cirilu in Metodiju, sam priznavam, da ni do cela popolno; to mi je povedal tudi g. dr. Krek, ki je pregledal ta oddelek. Pisal sem vzpričo njegove opazke v Prago, da bi dobil od onod popolnilo; zvedel pa nisem nič novega, torej sem pristavil prošnjo, naj blagovolijo dopolniti gg. ocenjevatelji nedostatek.

Glede teorije o domovini cerkvenega jezika priznava g. dr. Oblak, da se je prvičkrat v slovenski knjigi odprla pot novim nazorom; toda očita mi, da se nisem dovolj odločno uprl panonski teoriji. Tudi to sem storil vedoma. Znam sicer glavno smer teh teženj, dasi nisem natanko poučen o vseh podrobnostih. Ker smatram cerkveno slovansko slovstvo samo kot uvod svoje knjige, torej sem mislil, da zadostuje, ako se stvar razpravi samo v glavnih potezah in se polagoma popuste stare teorije. Dr. Oblak je glavni zastopnik teh novih nazorov, katerim je prijatelj med drugimi tudi češki učenjak dr. Vondrak. Gotovo mi Slovenci z veseljem opazujemo našega rojaka plodovite in slavne trude.

Čehi v Pragi, kakor vem iz zasebnega lista tamošnjega učenjaka, nekoliko skeptično opazujejo napore in preiskave Vondrakove. Kakor v poprej omenjenem drugem pitanju, sem se držal tudi tukaj izreka: »Festina lente«. V ostalem pa jedro njegovih opomb gotovo porabim za dodatke ali popravke v drugem zvezku.

Kar se tiče narečij slovenskih, sem spisal sestavek, ko je bil rokopis že odločen za tiskarnico, torej je staviti njegovo pomanjkljivost samo meni na rovaš, ne pa gg. ocenjevateljem v odboru »Matice Slovenske«, kakor bi morda kdo sklepal. Kje sta Grmko in Jušič izdala latinsko listino iz XII. stoletja, pa ne vem.

Popolnoma se zlagam z nazori g. ocenjevatelja o pomanjkljivosti naših literarnih študij, češ da se večinoma podajajo obširni naslovi knjig in odlomki iz predgovorov in se pri naslovih še delajo tiskarski pogreški.

Tu se mislim dotakniti imenitne stvari, katera sicer ni tako važna morda za bodočega pisatelja pragmatične slovstvene zgodovine, kakor za tistega, ki bi rad diplomatično natanko zabeležil vse, kar so doslej spisali Slovenci, prvič, da si damo sami račun o svojem duševnem delu skozi 350 let; drugič, da to tudi dokumentujemo nasproti ostalim Slovanom in Neslovanom.

Vsemu temu pa je popolnoma zanesljiva, sedanjim zahtevam zadostujoča bibliografija prvi pogoj.

Elze si je odbral samo protestantovsko dobo v svoj delokrog, in vendar niti pri njem ne nahajamo pragmatičnega obdelovanja tedanjih pisateljev, ne vidimo naglaševanja njih odvisnosti od duha časa, nego omejil se je na to, da podaja natančne naslove knjig in njih vsebino. Kdor dobi v roko knjigo iz 16.—18. stoletja in potem pogleda v Šafařika ali Marna, se lahko prepriča, da pri vsej hvaljeni natančnosti naslovi niso popolnoma zanesljivi; to pa je neizogibna zahteva pri bibliografiji. Kolikor je moja knjiga odvisna — osobito v oddelku »Katoliška doba« — od imenovanih dveh pisateljev, torej tudi ni »omnibus numeris absoluta«. Ne bi rad izpustil drugega

zvezka med svet, da ne bi v malem dodatku ali popravku določil natančne naslove vsem knjigam tiste dobe. To bi znašalo morda 12—16 strani.

Ker drugi zvezek sega do 1848. l., in ker torej obsegata prva dva zvezka od l. 1550. tristo let, bi morda kazalo drugemu zvezku pridejati po tvarini tako uvrščeno bibliografijo, da bi se od vsake že poprej omenjene knjige navedel samo začetek naslova, morda v obsegu ene vrste, in se pridejala stranica, kjer se nahaja ves naslov. Tako bi se dosegla preglednost in porabnost v kolikor možno majhnem obsegu. Tako bi mi Slovenci imeli z drugim zvezkom tudi bibliografijo za čas od 1550.—1848. leta.

Za tretji zvezek bi nasvetoval delitev v A) leposlovje in B) znanost. »Leposlovje« bi izšlo v enem zvezku 1896. in »Znanost« 1897. l. V tem mesecu sem poslal slav. odboru rokopis za II. zvezek — in obdelana je s tem polovica nabrane tvarine.

Drugemu delu III. zvezka bi se pridejala bibliografija zadnjih 50 let, po istem načinu izvedena v obliki priloge, in te dve prilogi bi se lahko zvezali v eno knjižico.¹⁾

To so samo nazori, ki jih objavljam pri tej priložnosti, ker se govori o našem slovstvu; odloči seveda sl. odbor »Mat. Slovenske«.

Zahvaljujoč se g. dr. Oblaku za njegovo oceno, prosim še tiste gospode, ki mogo popraviti ali dodati kaj k prvemu zvezku, da blagovole ali pismeno ali v kakem listu storiti to v prid knjigi.

¹⁾ Ali bi se pa na koncu vsega dela natisnila ob enem. — Kakor vidim iz zasebnega pisma, ima tudi g. dr. Fr. Simonič, skriptor v vseučiliški knjižnici na Dunaju, dodelano bibliografijo.

L I S T E K.

† ANDREJ PRAPROTNIK.

Že zopet smo zanesli vrlega domačina tjakaj k Sv. Krištofu. Dne 25 ržen. cveta t. l. je po dolgem, mučnem bolehanju zatisnil trudne svoje oči *Andrej Praprotnik*. Nečemo pomnožiti obilice častnih nekrologov, s katerimi so po pravici proslavljali mane blagega rajnika slovenski listi vseh barv ter poudarjali nevenljive njegove zasluge. Dobro znajoč, da bi se tudi našemu listu spodobil krepak članek, ki bi temeljito ocenil pokojnika vsestransko rodoljubno delovanje, in obetajoč, da objavimo tak članek o priliki, si usojamo za sedaj, ko se še ni porasla njegova gomila, osvetliti tisto njegovo vrlino, ki se nam zdi najimenoitnejša, t. j. kristalnočisto njegovo značajnost. Pokojnik se ni bal pokazati dejanskega narodnjaka niti v tistih žalostnih časih, ko se je pri nas na-